

УДК 94(477.83-25)''1944/1953'':[792.97.011.26.091.6:329.15]
DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/fhi.2024.25.4539>

ВІД АМАТОРСТВА ДО ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ – БІЛЬШОВИЦЬКА НАРОДНА ТВОРЧІСТЬ У ЛЬВОВІ 1944–1953 рр.

Роман ГЕНЕГА

катедра історичного краєзнавства
Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000, Україна
e-mail: r_genega@yahoo.com
ORCID ID: 0000-0002-0346-405X

Досліджено відновлення роботи Львівського обласного будинку народної творчості, напрямки його діяльності в культурному просторі Львова. Прослідковано вплив Будинку народної творчості на мистецькі товариства міста та області, показано зміни політичної кон'юнктури щодо впровадження і дотримання принципів соціалістичного реалізму в усіх починаннях установи. Окремим аспектом дослідження виступає процес становлення Львівського театру ляльок, який створений та деякий час діяв під егідою Будинку народної творчості. Доповнюють розвідку матеріали про творчий поступ Театру народної творчості, створений з акторів аматорів Львова та області. Показано непросту еволюцію обох театрів, яка на початках опиралася лише на ентузіазм невеликої групи студентів львівських вишів, та їхньому бажанні стати акторами. Репертуарний план проаналізований автором, акцентує увагу на ідеологічних моментах повоєнного театрального життя. Обов'язковість вистав зазначеного плану на рівні з широким залученням творів радянських авторів мало сприяти прискореній інтеграції міста в більшовицьке культурне середовище.

Ключові слова: Львів, більшовики, Будинок народної творчості, Львівський театр ляльок, вистава, репертуар.

Серед бурхливого театрального життя повоєнного Львова окремим, але не менш цікавим його осередком став Львівський обласний будинок народної творчості, який відновив роботу у кінці серпня 1944 р. І хоча цей напрямок роботи був один з небагатьох, які опікував Будинок творчості, його вплив на театральне середовище міста був беззаперечний. Діючи за зразком і системою Центрального Будинку народної творчості УРСР, він став джерелом натхнення для багатьох обдарованих людей, колективів міста та області. Будинок сублімував у собі практично усю самодіяльну ініціативу численних організацій і підприємств, під патронатом якого діяло безліч творчих колективів. Окремим напрямком роботи стали багатотурові фестивалі художньої самодіяльності, опіка над різноманітними мистецькими гуртками, народні умільці надсилали сюди – малярські, скульптурні, різьбарські твори, кращі з яких експонувалися на республіканських виставках. Саме Будинку народної творчості ми завдячуємо створенню в березні 1945 р. невеличкої лялькової студії, яка згодом виросла в

Львівський театр ляльок і стала незалежною структурою. І хоча, створюючи театр, більшовики переслідували свої ідеологічні інтереси, новий творчий колектив, попри все, вносив у ці плани певні корективи – вкраплюючи в репертуар елементи народної творчості та національну класику. Театральне життя міста, з появою Театру ляльок, розвивалось більш структуровано та динамічно. Важливий етап еволюції Львівського Будинку народної творчості відбувся на початку 1951 р., після створення власного драматичного колективу – Театру народної творчості. Працюючи в умовах серйозної театральної конкуренції, самодіяльний театр усе ж мав своїх львівських прихильників та шанувальників.

Історіографія проблематики доволі стисла, що відкриває перспективу подальших досліджень. Однією з перших розвідок, у якій згадується місцевий Ляльковий театр стала збірка статей – Театри Львова. Фактично це невеличка брошура з доволі стислою інформацією про львівські театри. Трьохсторінкову інформацію про Державний театр ляльок підготувала для збірника акторка цього театру Катерина Авраменко. Як одна з провідних акторок першого складу К. Авраменко, коротко описала п'ятнадцятирічний поступ театру, наголосивши на основних віхах розвитку¹. У свою чергу – Українська радянська енциклопедія, подає про Львівський театр ляльок загалом декілька речень – рік заснування та основні вистави з репертуару². У часи незалежності з'явилася низка театральних розвідок, серед яких варто відзначити дослідження Віктора Проскурякова та Юрія Ямаша. Автори описують становлення основних театрів Львова різного періоду. Театру ляльок у книзі відведено трьохсторінковий розділ з основними віхами розвитку, який попри все не претендує на вичерпність³. Початковий період діяльності львівських лялькарів проаналізований і у науковій статті Константина Кондратюка та Руслани Поп. Знову ж, така інформація не виходить за межі одного абзацу і потребує подальших узагальнень⁴. Лаконічність наявної історіографії сприяє актуалізації та затребуваності наявного дослідження. Тому, метою наших студій є спроба проаналізувати та зробити узагальнення діяльності Львівського будинку творчості та створених в його структурах театрів першого повоєнного десятиліття 1944–1953 рр.

Перші повоєнні роки характерні поширенням у Львові різноманітних колективів, організацій та об'єднань з акцентом на слові “народний”, яке серед іншого мало засвідчити основні орієнтири нової влади в культурній галузі.

¹ *Театри Львова*, ред. Іван Сварник, (Львів: Книжково-журнальне видавництво, 1962), 52.

² *Львівський театр ляльок. Українська радянська енциклопедія. Видання друге, Т. 6, Куликів мікроклімат*, ред. Микола Бажан, (Київ: Головна редакція української радянської енциклопедії, 1982), 278.

³ Віктор Проскуряков, Юрій Ямаш, *Львівські театри. Час і архітектура*. (Львів: “Центр Європи”, 1997), 132.

⁴ Константин Кондратюк, Руслана Поп, “Театральне життя Львова в перші повоєнні роки (1944–1950)”. *Львів: місто, суспільство, культура. Спеціальний випуск Вісника Львівського університету. Серія історична*, Т. 3, (1999): 624–631.

Львівський Будинок народної творчості, в цьому плані, став чи не основним дітищем нової влади, який мав виконувати, не тільки показово-культурницькі, але й важливі ідеологічні завдання. З часом він об'єднав близько двохсот драматичних і самодіяльних колективів, понад 300 різноманітних гуртків, ще 6 тис. осіб брало участь в художній самодіяльності⁵.

Будинок народної творчості відразу отримав відносно стабільне державне фінансування (у III кварталі 1944 р. виділено 15 тис руб⁶, доволі непогані гроші для невеликої установи того часу), що дозволяло розвивати різні мистецькі напрямки. Зокрема, активно запрацював невеликий драматичний театральний колектив, який на середину 1945 р. вже мав за плечами декілька прем'єр: "На перші гулі", "Назар Стодоля", "Сватання на Гончарівці", "Шахтарський син"⁷. Одна з перших вистав цього мінітеатру була постановка-жарт на 1 дію – "На перші гулі" Степана Васильченка. Режисером, в даному випадку, виступив п. Третяк, а головні ролі виконували студенти львівських вишів: Тиміш – студент Львівської Політехніки Микола Киндій; Оленка – студентка медичного інституту Галина Шевчук; Савка – студент політехнічного інституту Мирон Пришляк; Василина – студентка Університету імені Івана Франка Світлана Христенко⁸. Коротенькі однодієві вистави на початках складали основу репертуару цього колективу, але водночас вимагали і не абиякого хисту режисера та акторів, які в обмеженому часі мали донести глядачам фабулу того чи іншого твору. Активне, ж залучення до вистав студентської та робітничої молоді сприяло популярності театру як такого, і Будинку народної творчості зокрема.

Драматичний колектив Будинку народної творчості розвивався досить динамічно. Наступною вдалою постановкою театру на кінець травня 1945 р. стала вже повноцінна вистава – "Сватання на Гончарівці". Твір вирізнявся багатством музики і складних драматичних ліній. Серед акторів аматорів глядачам сподобались: Теодор Серант (Стецько) – студент Політехніки, згодом актор лялькового театру; Степан Чорненький (Прокіп) – студент залізничного технікуму; Дмитро Мусій (Олексій) – робітник паровозоремонтного заводу; студентка – Надія Гурба (Уляна) та ін. Про певні фахові успіхи та популярність театального колективу (особливо в молодіжному середовищі) говорить дозвіл адміністрації, вперше за пів року роботи, поставити виставу "Сватання на Гончарівці" для широкого загалу – в неділю 27 травня 1945 р⁹, що значно збільшувало касові збори та відвідуваність вистав.

⁵ Сергій Стешенко, "Народна творчість – наш дорогоцінний скарб", *Вільна Україна*, № 4 (671) (6 січня 1945): 3.

⁶ Державний архів Львівської області (далі – ДАЛО), ф. Р-1341, оп. 1, спр. 6 (Баланс, годовий отчет за 1945 год с приложениями. 1946 р), арк. 107.

⁷ "Хроніка", *Радянський Львів. Журнал Львівської організації спілки радянських письменників України*, №1 (1945): 78.

⁸ Сергій Стешенко, "Народна творчість – наш дорогоцінний скарб", *Вільна Україна*, № 4 (671) (6 січня 1945): 3.

⁹ В. Маршал, "Багатогранне життя творчого колективу", *Вільна Україна*, № 105 (772) (29 травня 1945): 6.

Від червня 1947 р. при Обласному Будинку народної творчості розпочав діяльність пересувний методичний театр під керівництвом заслуженої артистки УРСР – В. Рудної-Кулікової. Театр мав надавати консультативну допомогу аматорським гурткам художньої самодіяльності Львова та області, особливо в плані ідеології. У визначених пунктах театр організовував п'ятиденні семінари для керівників та активу місцевих театрів. На семінарах йшлося про репертуар, роботу режисера, грим, побудову декорацій тощо. Театр було укомплектовано акторами-методистами усіх жанрів¹⁰. Львівський обласний будинок народної творчості (вул. П. Морозова, 3) (тепер вул. Л. Курбаса) контролював усі гуртки художньої самодіяльності області, і всі вони підлягали обов'язковій реєстрації в Будинку творчості не залежно від їхньої відомчої підпорядкованості¹¹.

У лютому 1951 р. драматичний колектив який працював при Обласному Будинку народної творчості трансформувався у Театр народної творчості. Окремою структурою він не став, але зміг значно поживавити організаційні зусилля багатьох аматорських театрів Львова та області. Також на сцені театру народної творчості виступали хорові, танцювальні та оркестрові самодіяльні колективи¹². Новий театр мав стати своєрідним промоутером і водночас спільною домівкою для багатьох самодіяльних художніх колективів Львова та області, детально висвітлюючи їхні досягнення в драматургії, художній самодіяльності, естраді. За короткий період Львівський театр народної творчості здобув популярність серед львів'ян, маючи розписаний графік виступів на декілька місяців вперед. Серед колективів, які працювали в складі новоствореного театру вирізнялися: Драматичний гурток Львівського політехнічного інституту, який при допомозі досвідченого актора театру ім. М. Заньковецької – Володимира Данченка, зробив постановку за мотивами твору Константина Симонова – “Чужа тінь”; Львівський будинок вчителя одразу з двома колективами – драмгуртком, під керівництвом режисера Наталії Половко (акторка театру ім. М. Заньковецької), з виставою “Калиновий гай” Олександра Корнійчука та Оперною студією з постановкою “Іоланта” Петра Чайковського режисури В'ячеслава Кобржицького, актора Опері. Під патронатом Театру народної творчості працював навіть драмгурток і з такого, здавалося б, пролетарського закладу як Львівський паровозоремонтний завод. Під наставництвом актора Івана Чуєнка була поставлена комедія “Пути-дороги” Генадія Федорова. Активно співпрацювали з будинком народної творчості драмгурток Університету з одноактовими п'єсами за мотивами творчості Івана Франка під керівництвом Бориса Тягна; Львівського будинку вчених, з постановкою художнього керівника театру юного глядача Василя Харченка – виставою “Ліс” Олександра Островського; Львівського сільсько-господарського

¹⁰ [Редакционная статья], “Передвижной методический театр во Львове”, *Львовская правда*, № 133 (385) (10 июня 1947): 7.

¹¹ [Оголошення], *Вільна Україна*, № 255 (2792) (26 жовтня 1952): 6.

інституту з виставою “Студент третього курсу”; драмгурток Радехівського районного Будинку культури з виставою “Весілля з приданим” – Миколи Дьяконова; драмгуртки Сокальського та Рава-Руського районних будинків культури з виставою “Безталанна” Івана Тобілевича; Бібрського районного будинку культури з виставою “Калиновий гай”. А ще були: концертна програма гуцульського фольклорного ансамблю пісні і танцю “Чорногора” з Львівського Палацу культури промкооперації під керівництвом балетмейстера Миколи Трегубова; концертна програма Винниківської тютюнової фабрики, збірні концертні програми кращих колективів та індивідуальних виконавців клубів Львова. Програми будувалися тематично, зокрема – “Пісні друзів” (творчість країн народної демократії), “Будови комунізму”, вечори, присвячені лауреатам сталінських премій, тощо¹³. Діяльність театру Народної творчості суттєво активізувала роботу самодіяльних колективів Львова та області, сприяла появі нових. Численні навчальні заклади, установи, підприємства організували своєрідні змагання за право показу своїх досягнень на сцені нового театру. На жаль, влітку 1951 р. театр пішов у творчу відпустку, яка затягнулася до кінця року. Осінній театральний сезон так і не було розпочато¹⁴.

Тільки у листопаді 1952 р. у Львівському театрі народної творчості вдалося розпочався другий театральний сезон. Це була вистава “Під золотим орлом” Сокальського драматичного колективу районного Будинку культури. У планах були вистави: “Сгор Буличов”, “Без вини винуваті”, “Голос Америки”, “Укравене щастя” – інших колективів¹⁵. Чи найкращим з усіх аматорських театрів, які працювали у сфері впливу Обласного Будинку народної творчості, був драматичний гурток Львівської політехніки. Саме постановкою “Чужа тінь” студентів інституту розпочав свою роботу новостворений Театр народної творчості. Керував ним станом на березень 1952 р. заслужений артист УРСР з театру ім. М. Заньковецької В. Данченко. В роботі колективу брали участь і викладачі, і аспіранти з студентами. Серед успішних постановок можна назвати також “Одруження” за М. Гоголем, “Чужа тінь” за К. Симоновим, “Весна в Москві” за В. Гусевим та ін. Талант актора в гуртку проявили пересічні мешканці міста: Леонід Логанчук, Ярослав Швець, Олена Левицька, Маргарита Шибю та ін.¹⁶

¹² [Редакційна стаття], “Обласний театр народної творчості”, *Вільна Україна*, № 36 (2267) (13 лютого 1951): 4.

¹³ В. Волков, “Театр народної творчості у Львові”. *Радянське мистецтво*, № 20 (318) (16 травня 1951): 3.

¹⁴ В. Некрасова, “Активізувати діяльність Львівського театру народної творчості”. *Радянське мистецтво*, № 3 (350) (16 січня 1952): 3.

¹⁵ [Редакційна стаття], “Відкриття сезону в театрі народної творчості”, *Вільна Україна*, № 263 (2800) (5 листопада 1952): 3.

¹⁶ В. Попова, “Во Львове создан театр народного творчества. Спектакль “Чужая тень” в исполнении самодеятельного коллектива политехнического института”, *Львовская правда*, № 107 (1590) (9 мая 1951): 4; П. Рибак, “На сцені інститутського клубу”, *Вільна Україна*, № 58 (2595) (8 березня 1952): 4.

У січні 1953 р. у театрі народної творчості з успіхом пройшла вистава “30 сребренников” за Говардом Фастом у постановці аматорського театру¹⁷. Через місяць ще одна вдала постановка – аматорський драматичний театр Львівського державного університету ім. Івана Франка на сцені Обласного Будинку народної творчості поставив виставу “Одруження” за М. Гоголем. Режисером виступив старший викладач Університету – Н. Чирков. Провідну роль у виставі виконував головний бухгалтер Університету, театрал-любитель – Я. Краснокутський. У виставі взяли участь також викладачі: С. Шкільняк, І. Дідусь, старший лаборант Валентина Черняк, студентки – М. Чорна, Г. Салміна та ін¹⁸. У квітні 1953 р. реклама Театру народної творчості з’являється у пресі. Глядачів запрошували на недільну виставу “Украдене щастя” в постановці драматичного колективу с. Лучиці Сокальського району Львівської області, що відбулася в приміщенні Будинку народної творчості¹⁹.

Загалом, Львівський Будинок народної творчості разом Театром народної творчості, попри усі свої плюси і мінуси, стали важливим елементом мистецького середовища Львова. Особливу роль останній відіграв для творчого становлення студентської молоді, яка складала основу багатьох творчих колективів Будинку творчості. Втручання влади в репертуар, певні ідеологічні настанови відігравали неспівмірно меншу роль у порівнянні з мистецьким та культурним впливом, який несли ці установи.

Львівський Будинок народної творчості в непересічні повоєнні роки став родоначальником ще одного мистецького колективу – театру ляльок, який в якійсь мірі навіть переріс свого візаві, ставши відомим далеко за межами Львова. Цей напрямок театральної діяльності до тепер не був напрацьований у Львові, відповідно замаркував безліч нових перспектив. Очевидно, що ініціатива створення Театру ляльок належала партійному керівництву міста. Вона добре вкладалася в загальносоюзну концепцію ідеологічного виховання молоді (такі театри згодом діяли чи не в кожному обласному центрі УРСР). База ж Будинку народної творчості стала своєрідним трампліном для колективу, значно прискоривши його становлення.

Як писала тогочасна преса – системний тиск вчительських та учнівських колективів Львова врешті спонукали Обласний Будинок народної творчості створити в своїй структурі самодіяльний Ляльковий театр. Організатором, незмінним директором та режисером театру довгий час виступала працівниця Будинку народної творчості Антоніна Мацкевич, яка очолювала його до середини

¹⁷ [Редакційна стаття], “В театрі народної творчості”, *Вільна Україна*, № 24 (2869) (29 січня 1953): 4.

¹⁸ А. Гай, ““Женитьба” (Постановка драматичного колектива клубу Львовського державного університету імені Івана Франка)”, *Львовская правда*, № 41 (2138) (18 лютого 1953): 4.

¹⁹ [Объявления], *Львовская правда*, № 98 (2195) (25 квітня 1953): 8.

1951 р., допоки на посаду директора не призначили Йосифа Рубашкіна, колишнього директора театру юного глядача ім. М. Горького²⁰, А. Мацкевич залишилась лише художнім керівником трупі.

Саме завдяки творчій та організаційній роботі цієї мисткині театр вже 8 квітня 1945 р. запропонував прем'єру "Гусеня" за мотивами казки радянських драматургів Тетяни Гуревич та Ніни Гернет. І хоча ляльки на прем'єрі ще були недосконалими, а мова акторів не дуже чітка, вистава глядачам сподобалась²¹. Окрилені успіхом актори вже готували наступну виставу – "Чарівна калоша" за Германом Матвеевим, але відсутність окремого фінансування не дозволяла показати себе в повній мірі. Перші вистави, запропоновані львівськими лялькарями, були запозичені з репертуару Московського театру ляльок, українізовані, адаптовані для місцевого глядача і мали певний успіх, поширюючи розголос про театр. Перші кроки Лялькового театру отримали добру пресу, яка віддала належне організатору і режисеру театру – Антоніні Мацкевич. Залучивши до справи аматорів та ентузіастів: Сергія Тешенка – художника, композитора Володимира Боднара, акторів – Ольгу Дичко, Теодора Серанта, Катерину Авраменко, Надію Акімову, А. Мацкевич розпочала створення театру. Поступово до колективу вливаються нові актори: Іванна Милимук, Фрема Леобович, Ольга Жилова, Ірина Коханна, Харлампій Горцинич, Лідія Димитрієва. І хоча на початках молодий театр працював на голому ентузіазмі – без необхідних асигнувань і матеріалів, самостійно виготовляючи ляльковий реквізит, проте, створював якісні, успішні вистави²².

Свій перший театральний сезон 1945/46 рр. Львівський театр ляльок розпочав 16 вересня 1945 р., ще перебуваючи у складі Будинку народної творчості. Глядачам запропонували виставу "Івасик Телесик", яку Юрій Заховай адаптував спеціально для львів'ян. Згодом він підготує для театру ще одну інсценізацію на радянську тематику "Чук і Гек" за Аркадієм Гайдаром та "Червона шапочка". Не забував театр і про світову дитячу класику: у жовтні юні глядачі переглянули "Кота в чоботях" та "Снігову королеву"²³. Ставлячи "Снігову королеву", колектив врахував попередні зауваги щодо оформлення вистави і ляльок, які тепер мали більш досконалий вигляд, в першу чергу завдяки артисту та, за сумісництвом, скульптору-художнику Юрію Сінгалевичу, який разом з

²⁰ ДАЛО, ф. Р-1341, оп. 1, спр. 32 (Плани і звіти про роботу відділу за 1951 р.), арк. 57; В. Маршал, "Багатогранне життя творчого колективу", *Вільна Україна*, № 105 (772) (29 травня 1945): 6.

²¹ [Редакційна стаття], "Ляльковий театр у Львові", *Вільна Україна*, № 72 (739) (11 квітня 1945): 7.

²² І. Романенко, "Думки про ляльковий театр", *Вільна Україна*, № 73 (740) (13 квітня 1945): 7; Ірина Вільде, "На творчому піднесенні. Про львівський ляльковий театр", *Вільна Україна*, № 45 (1488) (3 березня 1948): 6; В. Попова, Б. Кордиани, "Для самих маленьких (О новых спектаклях обласного театра кукол)", *Львовская правда*, № 75 (1558) (30 марта 1951): 8.

²³ [Редакційна стаття], "Відкрився сезон у ляльковому театрі", *Вільна Україна*, № 187 (854) (21 вересня 1945): 6.

художником театру Сергієм Стешенком виготовили нові маріонетки. Зросла виконавча культура акторів, які часто поєднували розмовний жанр з пісенним, тим самим додаючи динаміки виставі. Доволі вдало цей прийом застосовувала Н. Акімова, яка в образі Герди виконувала пісню “Хто гаряче серце має, той не знає перешкод”, особливо сподобалась глядачам. Активно працювала у виставах як актор художній керівник А. Мацкевич²⁴.

Самовіддану працю театру оцінили належно, і вже з 1 квітня 1946 р. Театр ляльок піднімається на новий професійний рівень. Відтепер він працює як окрема структура під егідою Львівського Обласного Відділу у справах мистецтв, разом з іншими львівськими театрами. Виокремлення колективу мало і позитивні, і негативні сторони, спричинивши ще більшу догаційну залежність від держави. Втім, такий недолік був притаманний для всіх тогочасних львівських театрів. Тому театр багато гастролював, дещо зменшуючи заборгованість перед державою²⁵.

Оригінальним творчим заходом театру стала спроба відродити вуличні сатиричні лялькові вистави “Петрушка”, згодом з’явилася українізована версія “Петрусь”. Починаючи від 1946 р., з “Петрусем” виступали на вулицях і площах Львова, переважно під час радянських свят, пропагуючи політично-побутову сатиру інтермедійного характеру²⁶. Цей жанр планували продовжувати виставою “Петрусь” відкриває Америку”, також лялька “Петрусь” разом з актором у ролі Діда Панаса часто залучались до конференсу в перервах між виставами²⁷. Очевидно, роль Діда Панаса була наскільки вдалою, що згодом його образ почав використовуватися на українському телебаченні, ставши улюбленим для багатьох поколінь українських дітей.

Праця театру в тоталітарних умовах не була простою, ідеологізація та політична кон’юнктура і тут давалися взнаки. Навіть найменші глядачі з ранніх років мали проймається духом советського патріотизму. За цим пильнували і до цього підштовхували, тому вистави на кшталт “Київської сонати” (про період нацистської окупації, червоний партизанський рух і роль в ньому дітей) стали закономірними у театрі. Важлива деталь: у виставі німці і діти – ляльки, а партизани – звичні актори, ніби виокремлені і перебувають над виставою. Цей режисерський прийом, очевидно, мав нівелювати ефект лялькової комічності. Страх створити карикатурний образ советського партизана і бути розкритикованим, переважав над мистецькою доцільністю²⁸.

²⁴ М. Матвійчук, “Творчий успіх львівського лялькового театру”, *Вільна Україна*, № 244 (911) (11 грудня 1945): 7.

²⁵ ДАЛЮ, ф. Р-1341, оп. 1, спр. 11 (Годовой отчет и баланс с приложением документов за 1946 год. январь–март 1947 г), арк. 109–111.

²⁶ Злата Каменкович, “Перші вдалі кроки лялькового театру”, *Вільна Україна*, № 95 (1020) (11 травня 1946): 7.

²⁷ Ірина Вільде, “На творчому піднесенні. Про львівський ляльковий театр”, *Вільна Україна*, № 45 (1488) (3 березня 1948) 6; В. Попова, Б. Кордиани, “Для самих маленьких (О новых спектаклях областного театра кукол)”, *Львовская правда*, № 75 (1558) (30 марта 1951): 8.

²⁸ Там само.

На початку червня 1947 р. Театр ляльок, не маючи своєї сцени, у приміщенні Будинку народної творчості по вул. Короленка, 7 завершив сезон українською класикою – жартівливою оперетою Миколи Лисенка “Коза-дереза”, яка успішно демонструвалася вже декілька сезонів поспіль²⁹. Прекрасна музика, зрозумілі тексти дитячих пісень імпонували юним глядачам і суттєво покращували статистику загальної відвідуваності вистав. Новий театральний сезон у жовтні цього ж 1947 р. розпочали прем’єрою “Кицькин дім”. Вистава відбулася у приміщенні Будинку працівників культури і науки, після чого було обговорення з присутніми глядачами і запрошеними колегами. Схвально висловились про виставу режисери і актори львівських театрів – Б. Романицький, Н. Дударев та ін.³⁰ Через декілька місяців у січні 1948 р. у приміщенні Будинку працівників науки і мистецтва відбувається наступний творчий вечір Львівського театру ляльок. Йшлося про творчі плани, які окреслила художній керівник А. Мацкевич, а також відбувся перегляд вистав: “Коза-дереза”, “Веселі ведмежата”, “Кицькин дім”, “Київська соната”³¹. Як бачимо, увага до новоствореного дитячого театру з боку партійного керівництва була більше, ніж пильна. Постійний репертуарний ідеологічний та громадський контроль обмежували творчі можливості театру, тримаючи його у вузьких рамках дозволеного. Вистави лялькарів постійно піддавались критиці за репертуар без радянської тематики³². Керівник театру А. Мацкевич, маючи колосальний режисерський та акторський потенціал, змушена вкотре починати черговий сезон 1948/49 рр. з ідеологічних банальностей на зразок “Київської сонати”, щоб з часом мати змогу проекспериментувати з вечірньою виставою для дорослих “Лихо від ніжного серця” за Володимиром Соллогубом, прем’єра якої відбулася 25 грудня 1948 р. напередодні нового театального сезону³³. Вечірні вистави для дорослих успішно практикувались і в перші декілька місяців нового 1949 р., але це була радше випадковість, а не прояв творчої свободи.

З часом конференції глядачів перетворюються в обов’язковий ритуал, без якого поступ театру в більшовицьких умовах видається неможливий. В лютому 1950 р. на черговому сезоні і зустрічі була присутня письменниця Ірина Вільде, а також інші офіційні особи. Обов’язковою, в таких випадках, була доповідь режисера про творчий шлях та плани театру і традиційний допрем’єрний показ вистави, тут – “Дзвони-лебеді”³⁴. Оприлюднений, проаналізований і затверджений репертуар на 1950 р. вирізнявся сатиричними оглядами “З перцем та щирим

²⁹ [Оголошення], *Вільна Україна*, № 111(1296) (7 червня 1947): 8.

³⁰ [Редакційна стаття], “Прем’єра в ляльковому театрі”, *Вільна Україна*, № 206 (1391) (18 жовтня 1947): 8.

³¹ ОблРАТАУ. “Вечір театру ляльок”, *Вільна Україна*, № 22 (1465) (31 січня 1948): 8.

³² ДАЛО, ф. Р-1341, оп.1, спр.4, (Довідки про стан театральних установ і музеїв міста Львова за 1944–1950 рр. 1950р.), арк. 5–6.

³³ [Оголошення], *Вільна Україна*, № 255 (1698) (25 грудня 1948): 8.

³⁴ “Хроніка”, *Радянський Львів. Літературно-мистецький і громадсько-політичний журнал Львівської організації спілки радянських письменників України*. № 2 (1950): 80.

серцем”. У цьому випадку уже знайомий львів’янам українізований “Петрушка” був замінений більш нейтральним “Українським перцем”, який відтепер розпікав побутовою та політичною сатирою, а заодно висміював “агресивні плани американських паліїв війни”³⁵. Значну частину 1950 р. Театр ляльок гастролював у Станіславі, Ужгороді, Луцьку, оскільки їхнє приміщення у Львові ремонтувалося³⁶, пропонуючи глядачам вистави: “Шпигунка”, “Чудесний скарб”, “Дон Кіхот”, “Ми і діти”³⁷. Художній керівник театру Антоніна Мацкевич вбачала у гастролях чи не єдиний вихід покращити фінансову ситуацію театру (для прикладу, гастролі по Донбасу дозволили перекрити заборгованість по зарплаті за чотири місяці). Гастролюючи, театр намагався поставити цей процес на більш стабільні рейки – укладаючи договори про обслуговування дітей з Обласними відділами народної освіти Станіславської (тепер Івано-Франківської) та Закарпатської областей. Натомість, співпраця з ОблВНО Львівської області не була такою успішною, наголошувала А. Мацкевич у доповідній записці першому секретарю Львівського обласного комітету КП(б)У Івану Грушецькому³⁸.

Важливу творчу допомогу театру надавали композитори: Микола Колесса з музикою до вистави “Веселі ведмежата”; Олександр Радченко – “Кицькин дім”, “Київська соната”; Володимир Боднар – “Гусеня”, “Чарівна калоша”, “Івасик Телесик”. Популярність театру поступово зростала, у 1947 р. він дав 300 вистав, з яких майже половина по селах області, серед них: “Справжній товариш”, “Коза дереза”, “Чук і Гек”, “Київська соната” та ін. Гастролі значною мірою були викликані відсутністю власного приміщення і суттєво допомагали акторам виконати фінансовий план³⁹. Довший час театр перебивався тимчасовими приміщеннями, починаючи із сцени в Будинку народної творчості по вул. Короленка, 7 (тепер вул. Тараса Бобанича), по вул. П. Морозова, 3 (тепер вул. Л. Курбаса) у приміщенні Будинку працівників культури і науки та ін. У грудні 1947 р. Львівська обласна Рада, а в січні 1948 р. і Львівська міська Рада видали постанови про розміщення Театру Ляльок у приміщенні кінотеатру “Комсомолец” на пл. Стрілецькій, 1 (тепер пл. Данила Галицького, 1), відповідно кінотеатр мав переселитися у будинок по вул. Лермонтова, 17 (тепер

³⁵ К. Губенко, “Творче зростання. П’ять років роботи Львівського театру ляльок”, *Вільна Україна*, № 91 (2049) (7 травня 1950): 4.

³⁶ ДАЛО, ф. Р-1341, оп. 1, спр. 5, (Довідки про стан театральних установ і музеїв міста Львова за 1944–1950 рр.), арк. 35.

³⁷ [Редакційна стаття], “Репертуарний план львівських театрів на 1950 р.”, *Вільна Україна*, № 225 (1927) (16 листопада 1949): 6; “Хроніка”, *Радянський Львів. Літературно-мистецький і громадсько-політичний журнал Львівської організації спілки радянських письменників України*, № 11 (1949): 80.

³⁸ ДАЛО, ф. Р-1341, оп. 1, спр. 26 (Доповідні записки Львівському обкому КП(б)У у справах покращення роботи 1950–1951 р.), арк. 3, 4.

³⁹ Ірина Вільде, “На творчому піднесенні. Про львівський ляльковий театр”, *Вільна Україна*, № 45 (1488) (3 березня 1948): 6; В. Попова, Б. Кордиани, “Для самих маленьких (О новых спектаклях областного театра кукол)”, *Львовская правда*, № 75 (1558) (30 марта 1951): 8.

Д. Дудаєва)⁴⁰. З отриманням власного стаціонарного приміщення робота виходить на новий стабільний рівень, театр активно рекламується в пресі, з ним співпрацюють провідні львівські письменники. У 1948 р. письменниця Ірина Вільде працює у творчому кабінеті театру над п'єсами за мотивами слов'янського епосу “Стриборів ліс” та за творами Ганса Крістіана Андерсона “Соловей”⁴¹.

Фото. Театр ляльок, Львів, 7 листопада 1952 р.⁴²

Дещо ускладнював роботу невеликий штат лялькового театру. На середину 1950 р. він мав одну малу групу акторів, яка була незмінно задіяна у всіх виставах (5–6 вистав денно). В разі форс-мажорних обставин (хвороба, відрадженьня) вистави були на грані зриву і втрачали в якості. Для прикладу, в штаті був один концертмейстер із зарплатою 600 руб який вимушено грав на різних інструментах. Не було охорони, лише 2 пожежники. В цілому в штаті Театру Ляльок нараховувалось 29 осіб, з яких тільки 18 творчих працівників. В середині 1951 р. все ж було вирішено збільшити творчий колектив поповнивши театр акторами чоловіками, концертмейстером піаністом та скульптором ляльок⁴³. Чисельне зростання дозволило театру подолати системну акторську кризу і значно оновити репертуар.

⁴⁰ ДАЛО, ф. Р-6, оп. 2, спр. 264, (Постанови-рішення засідань виконкому міськради депутатів трудящих січень–лютий 1948 р.), арк. 114, 116.

⁴¹ Мацкевич Антоніна, “Творчі плани лялькового театру” *Театральний Львів*, № 2 (24) (лютий 1948): 19.

⁴² Театр Ляльок. “Хай живуть XXXV роковини великої жовтневої соціалістичної революції!”, Львів 7 листопада 1952 року, *Facebook*, доступ отримано 1 травня 2024 р., <https://www.facebook.com/photo/?fbid=3329802683913290&set=a.2213785642181672>

⁴³ ДАЛО, ф. Р-1341. оп. 1, спр. 26 (Доповідні записки Львівському обкому КП(б)У у справах покращення роботи 1950–1951 р.), арк. 3, 4; Там само, спр. 5, (Довідки про стан театральних установ і музеїв міста Львова за 1944–1950 рр. 1950 р.), арк. 17, 18; [Объявление], *Львовская правда*, № 85 (1568) (11 апреля 1951): 8.

Початок 50-х років XX ст. характерний для Львівського театру ляльок цілою низкою нових вистав, які як дзеркало відображали стан тодішнього львівського соціуму. На тлі поодиноких нейтральних вистав ми бачимо політично вмотивовані, кон'юктурні вистави, просякнуті усюдисущою ідеологією. Зокрема, у квітні 1953 р. Театр Ляльок ставив виставу – “Іван – селянський син” за мотивами російської казки, у якій спробував показати дітям соціальне розшарування на селі. Звичайно, що мистецька користь від такої вистави була сумнівна, але ідеологічно все було вивірено. З раннього дитинства маленькі львів'яни злилися і не любили капіталістів, націоналістів, американців – звідусіль на дитину дивилися вороги. Були й інші вистави такого ж плану: “Невдячний борсук” – протиставлення індивідуалізму і колективізму, “Золотий баранчик” – на сучасну колгоспну тематику. А також “Казка про царя Салтана”, “По щучому велінню”, “Каштанка”, “Вітя Малоев вдома та в школі”, які були повністю побудовані на російському етнічному матеріалі. У цьому випадку слід зауважити, що більшість з цих політичних вистав не користувалися популярністю юних глядачів, роблячи їх провальними. Найбільше потерпала від не уваги колгоспна вистава “Золотий баранчик”, у зв'язку з чим директор театру Й. Рубашкін намагався мінімально поставити її на сцені, за що відразу ж був розкритикований на сторінках партійної преси. Натомість, декілька нейтральних вистав: опера-жарт – “Коза-дереза”, “Колобок”, “Юрко і Бурко” (остання на місцеву тематику, написана головним режисером А. Мацкевич) своїми аншлагами фактично перекривали фінансові втрати ідеологічних вистав 1953 р.⁴⁴

Ціни на квиток Лялькового театру станом на 1950 р. складали 3–6 руб. Найдорожчі були у 7–8 рядах і складали 6 руб⁴⁵. Коштів, отриманих від реалізації квитків, не вистачало на покриття навіть нагальних потреб, не говорячи вже про виконання фінансових планів, які спускалися театру зверху. Окрім цього, дуже багато з'їдала оренда приміщення на пл. Д. Галицького, 1, яка коштувала театру 190 тис руб. на рік⁴⁶. В результаті, Львівський театр ляльок був дотаційною організацією, залежав від державного фінансування, яке тільки за перше півріччя 1950 р. складало 39 тис руб⁴⁷. Фінансові негаразди, накопичуючись, продовжувались і в наступні роки, в першу чергу через неправильне бачення діяльності театру партійним керівництвом, яке з року в

⁴⁴ ДАЛО, ф. Р-1341, (Львівський обласний відділ в справах мистецтв. Міністерства культури УРСР), оп. 1, спр. 33 (Плани, кошториси та лімітні довідки по музичних установах, театрах та філармонії 1951–1953 рр. січень 1951–лютий 1953 рр.), арк. 47, 56; Ростислав Самбук, “Будні творчого колективу, Нотатки про львівський театр ляльок”, *Вільна Україна*, № 101 (2946) (29 квітня 1953): 3.

⁴⁵ ДАЛО, ф. Р-1341, оп. 1, спр. 21 (Штатні розписи і кошториси підвідомчих установ за 1950 р. січень 1951), арк. 53.

⁴⁶ ДАЛО, ф. Р-1341, оп. 1, спр. 4 (Довідки про стан театральних установ і музеїв міста Львова за 1944–1950 рр. 1950 р.), арк. 22–24, 77, 122, 127.

⁴⁷ Там само, арк. 5–6.

рік завищувало цифри надходжень. Для прикладу, на 1953 р., окрім реалізації квитків, ще 130 тис руб. були завуальовані під рубрикою “інші доходи”, які театр ніяк не міг виконати, навіть даючи по 875 вистав за рік. В результаті театр перебував у борговій ямі, що значно погіршувало якість роботи і постановку нових вистав⁴⁸.

Оплата праці акторів та адміністрації Львівського театру ляльок також вимагала кращого, будучи найнижчою серед усіх міських театрів. Зарплата головного режисера театру ляльок Антоніни Мацкевич на 1953 р. складала 1 500 руб, що було наполовину менше, ніж зарплата головного режисера Опері. На рівні актора I категорії – 980 руб. отримував зарплату і директор театру ляльок Й. Рубашкін. Найнижча ж категорія акторів театру ляльок задовольнялась зарплатою у 500 руб.⁴⁹

Отже, Львівський будинок народної творчості, задуманий як ідеологічний координаційний центр між професійним та самодіяльним мистецтвом, у нашому випадку став ще й засновником двох театральних колективів, один з яких – Львівський театр ляльок, що зумів здобути загально республіканську популярність. Завдяки наполегливій праці керівництва Будинку творчості – Сергія Шешенка та Антоніни Мацкевич, українське побутове мистецтво і драматургія аматорських колективів була відзначена спеціалістами та здобула високий рівень популярності. Перші кроки Львівського театру ляльок, започаткованого А. Мацкевич у 1945 р. під егідою Будинку народної творчості, були настільки успішними, що вже через рік театр отримав самостійний статус. При цьому у важких умовах ідеологічного примусу А. Мацкевич уміло маневрувала між прем'єрами: “Гусеня” за мотивами казки радянських драматургів Тетяни Гуревич та Ніни Гернет, тенденційної ідеологічно заангажованої “Київської сонати” аж до української національної класики – опери-жарту – “Коза-дереза”. Останньою виставою театр покривав чи не більшу частину боргів, будучи глибоко дотаційною установою. Сприяла популярності і співпраця із знайомими в Галичині митцями – композитором Миколою Колесою та письменницею Іриною Вільде, які з музикою до вистави “Веселі ведмежата” та п'єсою за мотивами слов'янського епосу “Стриборів ліс” виводили вистави театру на новий професійний рівень. Яскравим аспектом діяльності Театру ляльок стали вуличні політичні перформанси на зразок російської лялькової традиції “Петрушка”, а згодом з'явилася українізована версія “Петрусь”. У перші роки своєї діяльності, не маючи постійного приміщення, Львівський театр ляльок багато гастролює, тому надання йому в 1948 р. постійної локації на пл. Данила Галицького, і суттєво покращило умови праці акторів. В цей час дещо зріс і кількісний склад акторської

⁴⁸ Б. Кордиани, “Театру кукол нужна помощь”, *Львовская правда*, № 141 (2238) (17 июня 1953): 4.

⁴⁹ ДАЛО, ф. Р-1341, оп. 1, спр. 33, (Плани, кошториси та лімітні довідки по музичних установах, театрах та філармонії 1951–1953 рр., січень 1951–лютий 1953 рр.), арк. 47, 56.

трупі, що дозволило зменшити загальне фізичне навантаження, хоча ще один важливий індикатор морального спокою – зарплата залишалася однією з найнижчих серед усіх акторських колективів Львова.

Паралельно з Театром ляльок Львівський будинок народної творчості створив та всіляко підтримував ще один театральний колектив драматичного напрямку. Однією з перших вистав цього мінітеатру була постановка-жарт на 1 дію – “На перші гулі” Степана Васильченка. З часом театр перейшов до постановки повнорозмірних вистав, а в лютому 1951 р. він трансформувався у Театр народної творчості. Окремою структурою він не став, мав значні перерви в роботі, але зміг значно пожвавити організаційні зусилля багатьох аматорських театрів Львова та області. В цілому, можемо констатувати, що Львівський Будинок народної творчості попри типові, чітко визначені державою параметри роботи, став, тим не менше, важливим центром культурного життя повоєнного Львова. Поєднуючи в собі різні мистецькі напрямки, він дав поштовх для розвитку цілій плеяді творчих колективів, поступ яких зауважило не тільки вузьке коло спеціалістів, але й з вдячністю прийняли глядачі Львова та області. Серед них окремої уваги заслуговують Театр народної творчості та Львівський театр ляльок. Якщо перший з них у напруженій конкурентній боротьбі зійшов з дистанції, то Ляльковий театр достойно витримав випробування, утвердивши у Львові ще один напрямок театрального мистецтва.

FROM AMATEURISM TO PROFESSIONALISM: SOVIET FOLK ART IN LVIV, 1944–1953

Roman GENEGA

Ivan Franko National University of Lviv
Department of Local History
Universytetska Str. 1, Lviv, 79000, Ukraine
e-mail: r_genega@yahoo.com
ORCID ID: 0000-0002-0346-405X

The restoration of the activities of Lviv Regional House of Folk Art, as well as its role and impact within the cultural milieu of Lviv, are the subjects of this study. The research examines the influence exerted by the House of Folk Art on the artistic communities within both the city and the surrounding region, highlighting the shifts in the political landscape concerning the adherence to and implementation of the principles of socialist realism across all institutional endeavors.

A distinct aspect of this investigation is the establishment and developmental trajectory of the Lviv Puppet Theater, which was initially founded and operated under the auspices of the House of Folk Art. Supplementary materials on the creative achievements of the Theater of Folk Art, which emerged from the ranks of amateur actors in Lviv and its region, further enrich the study. The complex evolution of both theaters is meticulously documented, particularly noting their early reliance on the fervent enthusiasm of a small cadre of Lviv university students aspiring to careers in acting.

The repertoire strategy is scrutinized by the author, with an emphasis on the ideological facets of post-war theatrical life. The obligatory inclusion of performances aligned with the outlined plan,

coupled with the extensive incorporation of works by Soviet authors, was intended to expedite the integration of the city into the Soviet cultural sphere.

Keywords: Lviv, Soviets, House of Folk Art, Lviv Puppet Theater, performance, repertoire.

REFERENCES

- Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti, f. R-1341, (Lvivskiy oblasnyi viddil v spravakh mystetstv. Ministerstva kultury URSR), op. 1, spr. 33 (Plany, koshtorysy ta limitni dovidky po muzychnykh ustanovakh, teatrakh ta filarmonii 1951–1953 rr. sichen 1951–liutyi 1953 rr.), ark. 47, 56. (in Ukrainian)
- Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti, f. R-1341, op. 1, spr. 21, (Shtatni rozpysy i koshtorysy pidvidomchykh ustanov za 1950 r. sichen 1951), ark. 53. (in Ukrainian)
- Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti, f. R-1341, op. 1, spr. 26, (Dopovidni zapysky Lvivskomu obkomu KP(b)U u spravakh pokrashchennia roboty 1950–1951 r.), ark. 3, 4. (in Ukrainian)
- Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti, f. R-1341, op. 1, spr. 32 (Plany i zvity pro robotu viddilu za 1951 r.), ark. 57. (in Ukrainian)
- Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti, f. R-1341, op. 1, spr. 4, (Richnyi zvit po osnovnii diialnosti teatralno-vydovyshchnykh pidpriemstv za 1952 r. sichen 1953 r.), ark. 22–24, 77, 122, 127. (in Ukrainian)
- Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti, f. R-1341, op. 1, spr. 6 (Balans, hodovoi otchet za 1945 hod s prylozhenyamy. 1946 r), ark. 107. (in Ukrainian)
- Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti, f. R-1341, op.1, spr. 11 (Hodovoi otchet y balans s prylozhenyem dokumentov za 1946 hod. yanvar-mart 1947 h), ark. 109–111. (in Ukrainian)
- Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti, f. R-1341, op.1, spr.5, (Dovidky pro stan teatralnykh ustanov i muzeiv mista Lvova za 1944–1950 rr. 1950r.), ark. 35. (in Ukrainian)
- Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti, f. R-6, op. 2, spr. 264, (Postanovy-rishennia zasidan vykonkomu miskrady deputativ trudiashchykh sichen-liutyi 1948 r.), ark. 114, 116. (in Ukrainian)
- Hai, A. ““Zhenytba” (Postanovka dramatychekoh kolektyva kluba Lvovskoho hosudarstvennoho universyteta shymeny Yvana Franko)” *Lvovskaia pravda*, № 41(2138) (18 fevralia 1953): 4. (in Russian)
- Hubenko, K. “Tvorce zrostannia. P’iat rokiv roboty Lvivskoho teatru lialok”, *Vilna Ukraina*, № 91 (2049) (7 travnia 1950): 4. (in Ukrainian)
- Kamenkovich, Zlata. “Pershi vdali kroky lialkovoho teatru, *Vilna Ukraina*, № 95 (1020) (11 travnia 1946): 7. (in Ukrainian)
- “Khronika”, *Radianskyi Lviv. Literaturno-mystetskyi i hromadsko-politychnyi zhurnal Lvivskoi orhanizatsii spilky radianskykh pysmennykiv Ukrainy*. № 2 (1950): 80. (in Ukrainian)
- “Khronika”, *Radianskyi Lviv. Literaturno-mystetskyi i hromadsko-politychnyi zhurnal Lvivskoi orhanizatsii spilky radianskykh pysmennykiv Ukrainy*. №11 (1949): 80. (in Ukrainian)
- “Khronika”, *Radianskyi Lviv. Zhurnal Lvivskoi orhanizatsii spilky radianskykh pysmennykiv Ukrainy*, № 1 (1945): 78. (in Ukrainian)
- Kondratiuk, Kostiantyn; Pop, Ruslana. “Teatralne zhyttia Lvova v pershi povoienni roky (1944–1950)”. *Lviv: misto, suspilstvo, kultura. Spetsialnyi vypusk Visnyka Lvivskoho universytetu. Serii istorychna*, T. 3, (1999): 624–631. (in Ukrainian)
- Kordyany, B. “Teatru kukol nuzhna pomoshch”, *Lvovskaia pravda*, №141(2238) (17 yiunia 1953): 4. (in Russian)

- Lvivskiy teatr lialok. Ukrainska radianska entsyklopediia. Vydannia druhe, T. 6, Kulykiv mikroklimat, red. Mykola Bazhan. (Kyiv: Holovna redaktsiia ukrainskoi radianskoi entsyklopedii, 1982), 278. (in Ukrainian)
- Marshal, V. "Bahatohranne zhyttia tvorchoho kolektyvu", *Vilna Ukraina*, № 105 (772) (29 travnia 1945): 6. (in Ukrainian)
- Matskevych, Antonina. "Tvorchy plany lialkovoho teatru" *Teatralnyi Lviv*, № 2 (24) (liuty 1948): 19. (in Ukrainian)
- Matviichuk, M. "Tvorchy uspih lvivskoho lialkovoho teatru", *Vilna Ukraina*, № 244 (911) (11 hrudnia 1945): 7. (in Ukrainian)
- Nekrasova, V. "Aktyvizuvaty diialnist Lvivskoho teatru narodnoi tvorchosti". *Radianske mystetstvo*, № 3(350) (16 sichnia 1952): 3. (in Ukrainian)
- OblRATAU. "Vechir teatru lialok", *Vilna Ukraina*, № 22 (1465) (31 sichnia 1948): 8. (in Ukrainian)
- [Obiavlennye], *Lvovskaia pravda*, № 85 (1568) (11 aprelia 1951): 8. (in Russian)
- [Obiavleniya], *Lvovskaia pravda*, № 98 (2195) (25 aprelia 1953): 8. (in Russian)
- [Oholoshennia], *Vilna Ukraina*, № 111 (1296) (7 chervnia 1947): 8. (in Ukrainian)
- [Oholoshennia], *Vilna Ukraina*, № 255 (1698) (25 hrudnia 1948): 8. (in Ukrainian)
- [Oholoshennia], *Vilna Ukraina*, № 255 (2792) (26 zhovtnia 1952): 6. (in Ukrainian)
- Popova, V. "Vo Lvove sozdan teatr narodnoho tvorchestva. Spektakl "Chuzhaia ten" v yspolneny samodeiatlnoho kolektyva polytekhnicheskoho instytutu", *Lvovskaia pravda*, № 107 (1590) (9 maia 1951): 4. (in Russian)
- Popova, V.; Kordyany, B. "Dlia samykh malenkykh (O novykh spektakliakh oblasnoho teatra kukol)", *Lvovskaia pravda*, № 75 (1558) (30 marta 1951): 8. (in Russian)
- Proskuriakov, Serhii; Yamash, Yurii. *Lvivski teatry. Chas i arkhitektura*. (Lviv: "Tsentr Yevropy", 1997), 132. (in Ukrainian)
- [Redaktsiina stattia], "Lialkovyi teatr u Lvovi", *Vilna Ukraina*, № 72 (739) (11 kvitnia 1945): 7. (in Ukrainian)
- [Redaktsiina stattia], "Oblasnyi teatr narodnoi tvorchosti", *Vilna Ukraina*, № 36 (2267) (13 liutoho 1951): 4. (in Ukrainian)
- [Redaktsiina stattia], "Prem'iera v lialkovomu teatri", *Vilna Ukraina*, № 206 (1391) (18 zhovtnia 1947): 8. (in Ukrainian)
- [Redaktsiina stattia], "Repertuarnyi plan lvivskykh teatriv na 1950 r.", *Vilna Ukraina*, № 225 (1927) (16 lystopada 1949): 6 (in Ukrainian)
- [Redaktsiina stattia], "V teatri narodnoi tvorchosti", *Vilna Ukraina*, № 24 (2869) (29 sichnia 1953): 4. (in Ukrainian)
- [Redaktsiina stattia], "Vidkryttia sezonu v teatri narodnoi tvorchosti", *Vilna Ukraina*, № 263 (2800) (5 lystopada 1952): 3. (in Ukrainian)
- [Redaktsiina stattia], "Vidkryvsia sezon u lialkovomu teatri", *Vilna Ukraina*, № 187 (854) (21 veresnia 1945): 6. [in Ukrainian]
- [Redaktsionnaia statia], "Peredvyzhnoi metodicheskyy tetr vo Lvove", *Lvovskaia pravda*, № 133(385) (10 yiunia 1947): 7. (in Russian)
- Romanenko, I. "Dumky pro lialkovyi teatr", *Vilna Ukraina*, № 73 (740) (13 kvitnia 1945): 7 (in Ukrainian)
- Rybak, P. "Na stseni instytutskoho klubu", *Vilna Ukraina*, № 58 (2595) (8 bereznia 1952): 4. (in Ukrainian)
- Sambuk, Rostyslav. "Budni tvorchoho kolektyvu, Notatky pro lvivskiy teatr lialok", *Vilna Ukraina*, № 101 (2946) (29 kvitnia 1953): 3. (in Ukrainian)

- Steshenko, Serhii. "Narodna tvorchist – nash dorohotsinnyi skarb", *Vilna Ukraina*, № 4 (671) (6 sichnia 1945): 3. (in Ukrainian)
- Teatr lialioi. "Khai zhyvut XXXV rokovyny velykoi zhovtnevoi sotsialistychnoi revoliutsii!", Lviv 7 lystopada 1952 roku, *Facebook*, dostup otrymano 1 travnia 2024 r., <https://www.facebook.com/photo/?fbid=3329802683913290&set=a.2213785642181672> (in Ukrainian)
- Teatry Lvova*, red. Ivan Svarnyk. (Lviv: Knyzhkovo-zhurnalne vydavnytstvo, 1962), 52. (in Ukrainian)
- Vilde, Iryna. "Na tvorchomu pidnesenni. Pro lvivskyi lialkovyi teatr", *Vilna Ukraina*, № 45(1488) (3 bereznia 1948): 6 (in Ukrainian)
- Volkov, V. "Teatr narodnoi tvorchosti u Lvovi". *Radianske mystetstvo*, № 20 (318) (16 travnia 1951): 3. (in Ukrainian)